

**TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI VECHI DIN ZONA BĂIMĂREANA
AFLATE ÎN FONDURILE BIBLIOTECII ACADEMIEI R.S.R.
FILIALA CLUJ-NAPOCA**

La începutul anului 1978, fondul de carte românească veche al Bibliotecii Academiei R.S.R. Filiala Cluj-Napoca s-a îmbogățit cu un valoros stoc de tipărituri românești vechi — provenit din orașul Baia Mare.

O statistică sumară din punct de vedere istoriografic pune în evidență următoarea configurație bibliografică, privitoare la aceste tipărituri:

— din prima jumătate a secolului al XVII-lea, ne-a parvenit un exemplar din *Cartea românească de învățătură* (Iași, 1643), precum și două exemplare din tipăritura bălgrădeană *Noul Testament* (1648); dintre acestea, unul numai cu două file.

— din cea de a doua jumătate a acestui secol, „un exemplar” (două fragmente de file) al *Psaltirei* din 1651 de la Bălgrad; de asemenea un exemplar din *Evangheliarul cu Minologhion*, tipărit la Snagov în 1697.

— din prima jumătate a secolului al XVIII-lea s-au primit trei tipărituri rimnicene în câte un exemplar, anume un *Octoih* (1776), o *Cazanie* (1788) și un *Molitvenic* (1782). S-a mai primit un *Apostol* bucureștean din 1774 și un exemplar din *Biblia* în versiunea românească a lui Samuil Micu, Blaj, 1795.

— aparținând secolului al XIX-lea, au intrat trei tipărituri în câte un exemplar: *Carte de învățături* a lui Ioan Bobb tipărită la Blaj în 1805, un *Molitvenic* bucureștean din 1819 și, în sfârșit, tot o tipăritură apărută la București în anul 1827, anume *Carte folositoare de suflet*, în trei părți.

Conform relațiilor ce urmează, faptele bibliografice se prezintă astfel:

- a) din secolul al XVII-lea, 5 tipărituri,
- b) din secolul al XVIII-lea, 7 tipărituri,
- c) din secolul al XIX-lea, 3 tipărituri.

Astfel, sub raportul scării cronologice, ele au următoarea succesiune:

1643	Iași ¹	1 exemplar
1648	Bălgrad ²	2 exemplare
1651	Bălgrad ³	1 exemplar

¹ I. Bianu, N. Hodoș, D. Simonescu: *Bibliografia românească veche*. I, p. 137—536; (B.R.V. 45).

² *Ibidem*, p. 165; (B.R.V. 54).

³ *Ibidem*.

1697	Snagov ⁴	1 exemplar
1732	București ⁵	1 exemplar
1747	București ⁶	1 exemplar
1774	București ⁷	1 exemplar
1776	Râmnic ⁸	1 exemplar
1781	Râmnic ⁹	1 exemplar
1782	Râmnic ¹⁰	1 exemplar
1795	Blaj ¹¹	1 exemplar
1805	Blaj ¹²	1 exemplar
1819	București ¹³	1 exemplar
1827	București ¹⁴	1 exemplar

În total 15 exemplare, din care unul de la Iași, trei de la Bălgrad (Alba Iulia), unul de la Snagov, cinci de la București, trei de la Râmnic și două de la Blaj. Această situație arată că în zona baimăreană au existat — în cazul nostru — o tipăritură din Moldova, 9 tipărituri din Țara Românească și 5 din Transilvania.

Privind valoarea documentară, 5 dintre ele sînt texte orientale antice, 7 istorice: cărți de cult din aria cu mare circulație în sud-estul european, 3 de cod legislativ și drept economic, iar celelalte sînt cărți de înțelepciune și un manual școlar pentru învățămîntul românesc din Transilvania.

Considerăm necesar să arătăm faptul că cele subliniate mai sus, confirmă considerațiile lui Alexandru Socolan din lucrarea sa *Circulația cărții românești vechi în nord-vestul Transilvaniei* (apărută în nr. 1 al publicației „*Marmația*”) care spune, printre altele, că „legăturile firești ale românilor din cele trei țări feudale, cu toate restricțiile impuse, n-au putut constitui impedimente, ba mai mult, conștiința națională a crescut și a avut drept urmare constituirea unității de stat a României”. Acest adevăr este demonstrat în primul rînd și de proveniența de origine a tipăriturilor românești vechi prezentate de noi acum, aduse în Maramureș de țărani fruntași sau de intelectualii din această zonă, fie din Moldova, fie din Țara Românească, inclusiv din părțile transilvănene cu nuclee puternice ale ritului răsăritean.

Starea relativ bună în care se află aceste tipărituri, relevă faptul că ele au fost prețuite și păstrate cu grijă, supraviețuind astfel de-a lungul secolelor.

Dat fiind că este vorba de trecutul cultural, politic și economic al zonei baimărene, se cuvine să amintim și de *Istoria românilor* a lui Petru Cercel,

⁴ *Ibidem*, p. 184; (B.R.V. 60).

⁵ *Ibidem*, p. 343; (B.R.V. 103).

⁶ *Ibidem*, vol. II, p. 27; (B.R.V. 190).

⁷ *Ibidem*, vol. IV, p. 59—60; (B.R.V. 93).

⁸ *Ibidem*, vol. II, p. 204; (B.R.V. 384).

⁹ *Ibidem*, p. 217; (B.R.V. 396).

¹⁰ *Ibidem*, p. 274; (B.R.V. 453).

¹¹ *Ibidem*, p. 380; (B.R.V. 595).

¹² *Ibidem*, p. 454; (B.R.V. 677).

¹³ *Ibidem*, vol. III, p. 306; (B.R.V. 1041).

¹⁴ *Ibidem*, p. 528; (B.R.V. 1302).

scrisă în timpul detenției sale pe teritoriul maramureșan, între zidurile Cetății Chioarului; despre acest manuscris amintesc unele izvoare istorice.

Putem afirma că numărul relativ mic al acestor tipărituri completează în chip firesc listele de tipărituri românești vechi din secolele la care ne referim, cuprinse în scrierile publicate ale lui Ioan Bîrlea, Gheorghe Bran, Alexandru Filipescu-tatăl, Darius Pop, Mircea Păcurariu, precum și în manualul *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, care a apărut în două volume la București între 1967—1969; de asemenea în cartea lui Nicolae Mladin: *Biserica ortodoxă, una și aceeași în toate timpurile*, ori cele cuprinse în articolele din revistele *Mitropolia Ardealului*, *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, cum și altele asupra cărora nu mai insistăm.

În ceea ce privește caracterul documentar al inscripțiilor olografice, timpul nu permite să ne oprim asupra tuturor. Ca atare vom menționa doar câteva din ele, deși toate prezintă semnificații profund legate de cultura românească, de problema originii și continuității noastre pe străvechi meleaguri daco-romane.

Exemplarul *Biblia de la Blaj* (C.R.V. 1013) a aparținut, după cum reiese din inscripția de pe foaia de titlu, lui Dimitrie Țichindeal din Becicherecul Mic, județul Timiș. Ceea ce aduce nou această însemnare în limba latină, este faptul că acest cărturar se considera și autor al acestei tipărituri: „Auctor hujus libri est Demetrius Cichindeal”. Prețioasa informație confirmă cercetările istoriografice mai noi, pornite de la unele considerații făcute în prefața *Bibliei* (din 1795) de Samuil Micu, care menționează sprijinul lui Ioan Bobb și al altor cărturari români transilvăneni în traducerea textului. Însemnarea ne duce la ipoteza că printre aceștia se numără și Dimitrie Țichindeal. Nu știm cînd a avut loc o colaborare directă între el și Samuil Micu în vederea tilcuirii (sau a traducerii) unor părți din *Biblie*, dar a doua parte a inscripției spune: „Budak sacerdos prim ritus cath”, ceea ce înseamnă că Dimitrie Țichindeal a fost preot în Budacul de Sus, județul Bistrița¹⁵.

Se știe că Dimitrie Țichindeal a fost întemeietorul școlii românești din Aradul (vechiu) (cum ne-o relatează Szinnyei József, în *Magyar írók élete és munkái* II Kötet, Budapest, 1893, p. 74). Despre aceste școli cărturarul român bănățean a scris *Carticica asupra înființării școlerilor pedagogice din Aradul vechiu* (1814). Este de presupus că fiind „sacerdos” catolic, el să-l fi întâlnit pe Samuil Micu la Blaj, în drum spre Bistrița unde își avea parohia. Conform procedurii epocii, Dimitrie Țichindeal — traducătorul *Fabulelor* lui Obredovici — avea să le tilcuiască fără să menționeze autorul cărții. Acest sens îl adoptase și poetul Lucian Blaga, care considera efectuarea unei traduceri de texte vechi, drept opera traducătorului. Așa se explică de ce Dimitrie Țichindeal se considera „de facto” autor al *Bibliei*. Informația aceasta, deosebit de prețioasă, confirmă ceea ce pomicultorul Vasile Furdui din Sohodol-Alba spunea: „orice lucrare este truda mai multor mîini, mai multor minți omenesti”, Posteritatea îi acordă lui Dimitrie Țichindeal ceea ce arăta poetul Ovidiu Naso într-un vers al său, referindu-se la asemenea cazuri: „Ex re no-

¹⁵ C. Suciu: *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, I, București, 1966, p. 110.

men habet"; și aceasta deoarece chiar Dimitrie Țichindeal spunea privitor la creația sa: „Cînd te vei lumina cu învățătura, cu luminatele fapte bune te vei uni, iar tu românule să știi că, „mai aleasă nație / ca țara ta / nu va fi pre pămînt“. Aceasta s-a dovedit azi, ca un adevăr istoric.

Legat de localitatea mureșană Cichindeal, amintim în subsidiar că aici s-a născut Teodor Aaron, înrudit cu familia aroneștilor din Bistra, care în 1828 publica la Buda *Scurt apendice la Istoria lui Petru Maior*, fiind vorba aici de puternica erudiție de tradiție românească.

O altă interesantă inscripție, de data aceasta aflată pe exemplarul C.R.V. 1010 din *Carte românească de învățătură* tipărită de Varlaam la Iași în 1643, scrisă în slavonă, se pare că spune (în traducere românească posibilă): „Jo Vasilie Voievod, prin mila lui Dumnezeu domn al pămîntului moldovenesc“ (țării Moldovei). Fără a atribui Domnitorului Țării Moldovei această însemnare, este de presupus că între inscripție și Vasile Lupu ar putea exista o legătură; fie aceea de proprietar al exemplarului, fie ca o „atribuire simbolică“ făcută de vreunul din posesorii lui.

Pe *Cazania* rîmniceană apare o informație importantă pentru posteritate, deoarece găsesc că nu constituie o simplă întîmplare faptul că unul dintre posesorii ei, pe nume Gheorghe Radu, a ținut să se știe: „Sub Semnatul amu fostu și suntu cîntăreșu dinu 1866 și pînă acumu la 1887“; — deci aproape un sfert de veac. Grafia și ductul literii, așa cum poate observa orice grafolog, aparține unuia care avea scris cursiv, liniar. De reținut, privind pe acest intelectual — care nu este exclus să fi îndeplinit și calitatea de dascăl — este faptul că pe alocuri el se semnează „G. G. Rădulescu“, adăugînd deci numelui de Radu, prefixul „escu“. Să nu uităm că tocmai în acea epocă, Iosif Vulcan îi schimbase la Oradea — în revista „Familia“ — numele lui Eminovici în Eminescu și că, în 1828, numele lui Ioan Eliade Rădulescu — cel care reedita *Fabulele* lui Dimitrie Țichindeal — era cunoscut tuturor românilor transilvăneni, la puțin timp după apariția *Gramaticii* sale la Sibiu¹⁶.

Iată deci încă un aspect, de astă dată din domeniul onomasticeii românești, ce avea rolul de a opune rezistență tendințelor de denaturare a numelor românești, dovedindu-se astfel o dată mai mult, unitatea daco-romană a transilvănenilor cu frații lor de peste Carpați.

Însemnarea existentă pe *Apostolul* bucureștean din 1774, este, la fel, semnificativă sub aspectul circulației acestei tipărituri. Iată ce ne spune această inscripție: „Și amu scrisu eu Dascălul Nicula din Pitești“. Mențiunea este făcută înainte de 1775, cînd exemplarul ajunsese pe meleagurile maramureșene. Despre Dascălul Nicula nu avem la îndemînă nici un fel de informație. Să fi fost vreun maramureșan de origine, reîntors pe tărîmurile străbunilor săi? Oricum, această mențiune (să o socotim sub toate rezervele inedite prin informația din care reiese că avem de a face cu un intelectual încă necunoscut în literatura de specialitate) aduce un element în plus, acela de a demonstra că maramureșenii aveau școli despre care noi nu știm nimic în afară de ceea

¹⁶ I. Bianu, N. Hodoș, D. Simonescu, *op. cit.*, III, p. 579; (B.R.V. 1366).

ce spunea Petru Maior în *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, anume că românii din Transilvania aveau școli românești mult mai bune decât cele pe care le-au înființat târziu greco-catolicii.

În lucrarea *Din istoria învățămîntului românesc din Maramureș între 1848—1918* (Baia Mare, 1975, dact. p. 1), Vasile Căpîlneanu spune că... „începuturile (învățămîntului românesc din Maramureș, n.n.) trebuie căutate în școlile mănăstirești din Peri, Uglea, Rîmeți, Rona de Jos, Jeud, Giulești, Moisei, Budești, ... ș.a.m.d. existente înainte de 1700... care au dat o serie de dascăli... prin diferite școli din Nord-Vestul Transilvaniei”. S-ar putea face și precizarea că dînsul se referă numai la școlile „confesionale”. Existau însă și școli qvasi-oficiale, în cadrul cărora — fapt cunoscut și recunoscut — se aflau și satele transilvănene. Țăranii știutori de carte (bărbați și femei) care n-au putut urma școlile „oficiale” mănăstirești (cazul mamei lui Ion Creangă), au învățat scris-cititul în casele satești ale unor fruntași ai satelor sau crîngurilor. Așa se face că nu numai cei care beneficiau de privilegiul de a învăța la școlile mănăstirești erau cunoscători de carte, ci și acei care, prin generozitatea unuia — plătit sau nu de obște — învăța în tindă sau odaia casei sale pe acei prunci rămași — în majoritatea lor — în afara învățămîntului organizat.

Nu întîmplător — reflex al setei nestăvilite a românilor de a învăța carte, al necesității de a beneficia de „lumina cărții” — cum spunea sohodo-leanul Vasile Furdui — s-au iscat și născut proverbele: „nu cel ce n-are moșii este sărac, ci sărac este acela care n-are învățătură”, sau „ai carte, ai parte; n-ai carte, n-ai parte”.

Și atunci de ce să ne mire faptul că unii țărani, „fără școală” s-au dovedit a avea multe cunoștințe folositoare, înțelepciunea populară devenind astfel proverbială?

În ce privește zona băimăreană, în acest sens sînt demne de amintit eforturile depuse în descifrarea și publicarea însemnărilor olografice de pe tipăriturile românești vechi, în lucrările lui Ion Bîrlea, Alexandru Filipașcu-senior, Darius Pop, Gheorghe Bran și A. Socolan, — toți din acest ținut etnografic al Țării de Nord a Transilvaniei.

Se susține — și nu fără temei — că în Scheii Brașovului au existat numeroase cărți-manuscrise românești maramureșene, încă în sec. XII—XVI. Vezi și Vasile Olteanu: *Prima școală românească. Controverse în jurul unei datări*, în *ASTRA* (Brașov, 108/977, p. 3); idem *Prima școală din Schei*, în *ASTRA* (Brașov, 79/1978, p. 5). Însăși Constantin Brîncoveanu, la vîrsta de 20 de ani, a fost în 1674 la Scheii Brașovului.

Evangheliarul cu Monologhion, tipărit în 1697 la Snagov, poartă de asemenea numeroase inscripții olografice. Exemplarul a fost proprietatea Bisericii din Geoagiul de Sus, jud. Hunedoara, de unde Teodor Bic — enoriaș sau poate dascăl la Biserica din Valea Inzăului — l-a luat sub formă de împrumut pentru nevoile cărturarești ale obștii. „Și amu datu — scrie împrumutătorul — în anu 1832 martie 19 ca să se folosească de dînsa pînă la sfîrșitul anului 1838”, iar după aceea — se arată în clauză — „să se întoarcă iarăși la Biserica Geoagelui de Susu”. Și faptul capătă importanță istoriografică, dacă

presupunem că lipsind această tipăritură din localitatea unde trebuia să ajungă, pentru un răstimp de 6 ani, obștea va fi avut intenția să copieze în întregime textul acesteia.

Pe o altă filă a cărții, împrumutătorul a scris cu slove citețe: „Cartea s-a tipărit dincolo de Carpați în vremurile de bejenie pentru Biserica din Ardeal”. Este pentru prima oară că un intelectual român transilvănean din părțile maramureșene, subliniază că *Evangheliarul* de la Snagov a fost tipărit „pentru românii transilvăneni”, așa cum se arată în mențiunea făcută. Informația este cu adevărat prețioasă dacă avem în vedere că, așa cum arătam, nici o altă relatare privitoare la această tipăritură nu face o astfel de precizare. Dar chiar dacă nu ar fi vorba de un adevăr istoriografic declarat, consemnat în vreun document istoric, mențiunea demonstrează și reliefează semnificația legăturilor strânse și neîntrerupte dintre tipografii lui Constantin Brîncoveanu și maramureșeni.

Deși „om simplu” — cum se numește pe sine, Miron Costin spunea: „Cînt patria înlăcrămată și pe bieții locuitori ai Moldovei”. Și adaugă apoi: „Nimeni să nu se îndoiască (cum că românii, n.n.) se trag de la Roma... cucerirea Daciei de către Romani, limba care se trage din cea latină, coloniile romane, urmele valurilor și ale cetăților arată că poporul românesc este una peste tot... și pînă azi ei (românii) sînt mai numeroși ca ungurii, începînd din Baica sîrbilor temišoreni, peste tot Mureșul, în Hațeg, în jurul Bălgradului unde locuiesc principii, în Țara Oltului și în tot Maramureșul” și toți „de la Rîm ne tragem”, „și mi-au statut cugetul... să scot la vedere feliul neamului, din ce izvor și semînție sînt locuitorii țării noastre, Moldovei și Țării Muntenesti și românii din țările ungurești, tot un neam și odată descălecați sînt, iar eu — scrie tot el — „voiu da samă de ceea ce și cite scriu”.

O însemnare existentă pe *Chiriadromionul* bucureștean din 1732, ne semnalează că exemplarul „S-au legat prin Lupuk (Luputz) Butean, cantor... în Șomcuta Mare”. Din textul însemnării se pot trage cel puțin două concluzii și anume:

— că acest exemplar a fost foarte mult solicitat, el fiind recompactat prin grija unui intelectual maramureșean, care cunoștea, desigur, valoarea istorică și culturală a acestui cod de legi strămoșești;

— numele acestui intelectual — Buteanu — ne face să ne gîndim (este desigur o ipoteză care necesită verificări de specialitate) la familia Buteanu din părțile maramurășene, din care s-a ridicat martirul și eroul de la Abrud, vicecăpitanul lui Avram Iancu din Prefectura Cîmpeni, despre al cărui eroism și demnitate relevă Silviu Dragomir¹⁷ în cartea sa dedicată tribunului moț, intitulată *Ioan Buteanu*. Cu acest prilej, dacă viitorul ea confirma supoziția noastră, trebuie spus că personagiul se trage dintr-o familie de cărturari, a căror memorie o cîntim. Și tot cu acest prilej supunem ca o sugestie de viitor, evidențierea faptului că aici în părțile Maramureșului a existat o familie al cărui trecut cărturăresc să fie încorporat în studii de prestigiu.

¹⁷ S. Dragomir, *Avram Iancu*, ediția II. București, 1969.

De asemenea, cu acest prilej anunțăm că în fondul de carte românească veche al *Muzeului Brukenthal din Sibiu* se află un *Molitvenic* (Blaj, 1757) care are o însemnare pe fila albă de protecție, unde se pot citi următoarele: „Cartea aceasta au cumpărat Ioan Papp protopopu Siomcuti(i) Mari de la cantorul său Buteanu în anul 1846”. (Vezi: C. Pascu, *Carte românească veche în Biblioteca Muzeului Brukenthal din Sibiu*, Sibiu, 1976, p. 53).

O ultimă mențiune ne-o oferă stampila rotundă de proprietate a Școlii românești din Baia Mare, școală în care se găsea în 1869 o bibliotecă bogată, din care a făcut parte și *Chiriadromionul* bucureștean la care ne-am referit.

Presupunem că modesta noastră intervenție ar putea fi primită ca o contribuție la cunoașterea și mai detaliată a realităților ce au existat din totdeauna între maramureșeni și frații lor, aceasta încă de la începutul perioadei în care geto-dacii și daco-romanii le-au stabilit prin originea lor comună, spațiul Carpato-danubian¹⁸.

TITUS FURDUI

ANEXA:

I) /CARTE ROMÂNEASCĂ DE ÎNVĂȚĂȚURA/ tipărită de Varlaam. /Iași, 1643/

„Bibliografia românească veche”, 45

a) Cota: C.R.V. 1010

43 /—57, 59—381/ f.(I) +33 f.(II), cu foliere greșită.
(300 × 192)

Legătură recentă în carton învelit în pânză roșie. Exemplar deteriorat. Lipsă f. de titlu, f. 1—45, 58(I) și 34—116 + 3 f. nen.(II).

Inscripții:

1. Pe f. /219/^r:

a) /sec. XVII/

II) /NOUL TESTAMENT/, /Alba Iulia/. /1648/

/NOUL TESTAMENT SAU ÎMPĂCAREA, AU LEGEA NOUĂ/. /Bălgrad. 1648/
„Bibliografia românească veche”, I. 54

a) Cota: C.R.V. 1006

2 f. nen. + 1—44, (47—91, 94—331) f. cu foliere greșită la f. (30(25; 96(15—331).
(285 × 175)

Exemplar deteriorat. Lipsă prima copertă, foaia de titlu și f. liminare 1—4, 45—46;

¹⁸ Nicolae Ceaușescu: *Expunerea prezentată la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Marii Adunări Naționale și Activului Central de partid și de stat, consacrată sărbătoririi Centenarului proclamării Independenței de stat a României*, 9 mai 1977, București, 1977, p. 9—55; Nicolae Ceaușescu: *Lupta pentru unitate și independență națională. Solidaritatea militantă cu toate forțele revoluționare, progresiste și democratice*, București, 1977, p. 14—64 (Editura politică; Documente ale Partidului Comunist Român); Miron Costin: *Letopiseșul țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, (Editie îngrijită de P. P. Panaitescu), București, 1944, p. XII, XVIII.

b) Cota : C.R.V. 1007

f. 44 și 47

(285 × 175)

Fragment de două file, provenit de la exemplarul C.R.V. 1006.

III) /PSALTIREA/, /Bălgrad, 1651/

/PSALTIREA CE SA ZICE A_PROROCULUI ȘI ÎNPARATULUI D/A/V/I/D/.

/Bălgrad, 1651/

„Bibliografia românească veche”, 60

a) Cota : C.R.V. 1018

Două fragmente din filele 190 și 191

(203 × 149)

Fragmentele deteriorate, aflate în exemplarul C.R.V. 1013:

Biblia de la Blaj.

IV) EVANGHELIAR, Snagov, 1697

SFÂNTA ȘI D/U/MNEZEEASCA EVANGHELIE, Snagov, 1697

„Bibliografia românească veche” 103 I

a) Cota : C.R.V. 1009

3 f. nen. +180 f. cu eroare de foliere la f. 147(145

(302 × 211)

Legătură în scoarțe de lemn acoperite cu piele ornamentată.

Lipsă chioturile.

Inscripții :

1. Pe partea interioară a primei coperti :

a) 1852, martie, 19

(cu litere cirilice)

„Această s/fintă/ Evanghelie este a S/fintei/ Biserici a Geoagiului de Sus precum arată foaia următoare și cu înțălesul preoților Bonifații Pop și Nicolae (Rețid) și titori a S/fintei/ Biserici mai sus numită Ioan Rețid/ 2 Morușcă Ion. 3 Sava Pamfil Cantor, 4 Vasile Neagoe paroh Rețid să dă în mîna lui Bic Todor spre a să sluji Sfînta Leturghie de pîndîsa la S/fînta/ Biserica din Valea Inzăului și o am dat în anul 1832 martie 19 ca să să folosească cu dînsa pînă la sfîrșitul anului 1852, și după aceia să se întoarcă iară la Biserica Geoagiului de Sus. Am scris eu Nicolae Reatde Pop Geoagiu de Sus. 1852 martie 19”.

În continuare, același scris :

„Eu Bic Todor am primit această S/fintă/Evanghelie în mîna mia precum arată mai sus despre aceasta mărturisesc cu punerea mîinii mele pe cruce. + Bic Todor”.

2. Pe prima față a primei foi de protecție :

a) /1813/

(cu litere chirilice)

„Această sfîntă Evanghelie o au cumpărat-o D. Curatorul Biserici(i) din Geoagiu de Sus numit de drept Grigorie(.) bani drept 30 (de) zloți buni a Biserici(i) dîn jma din sat a cărui Iaste Hramul Nașterii Născătoarei Domnului Anul 1813 luna și ziua” (sic).

b) /1813/

(cu litere cirilice)

/La anul 1813/ /.../ Această sfîntă Evanghelie o au cumpărat dumnealui Coratorul din Geoagiul de Sus anumit dumnealui Reped Gligorie cu bani buni și

drepti 30, deci pe sama Sfintei Biserici a hramului Prea Sfintei născătoarei de Dumnezeu din satu mai sus numit fiind preoți și parohi Popa Chirilăevici Paroh Al = 12-lea(sic)/... .. Paroh. Și s-au dat de pomană la /.../ supt afurisenie și blesteme. Cine va cînti au o înstrăina din loc /.../ cel necuratul (sic) alu chinui și /.../ și sârătăi supt afurisenie /.../ Kiril Popovici /.../”.

4. Pe versoul celei de a doua file de protecție :

a) 1930, noiembrie 8

(cu litere cirilice)

„Distinsului prieten și vrednicului român ortodox d. George Florin Petrescu în amintirea năzuințelor Dsale pe tărîmul consolidării românismului prin biserica sa națională pe pămîntul desrobît al vechiului Ardeal, în semn de stimă și dragoste sinceră și pentru a servi Dsale drept talisman și ocrotitor atît în binele cît și în greul vieții.

Cartea s-a tipărit dincolo de Carpați în vremurile de bejenie pentru biserica din Ardeal.

Ea a izvorît din dragostea cu care ne-au înconjurat întotdeauna și pe toți Românii frații plaiurilor Munteniei și Moldovei, de zi(sic) zic de încheiere: „Ale Tale dintru ale Tale”.

Aiud la 8 Noiembrie 930. Vasile Barluțiu prof. protopop onorar”.

4. Pe foaia de titlu pînă la f. 5^r :

a) /1711/

(cu litere cirilice)

„Să să știe că această Sfîntă Evanghelie o au cumpărat din București de la Dumnealui Mania, eu Simion din Banabik /Vilcele-Turda, Cluj, n.n.) sînu Alui Niagu Ionu, și am dat bani drepti A miei ca să fie pentru triaba mia”. Și amu scrisu Cîndu au fost Măriia sa domn în Țara Românească Io Constandin Besarab Voevod fiind Episcop la Rîmnicu de Sus Kiru Damaschin. Si au fost cursul anilor dela Zidirea lumii Liat 7219. E(u) Johanes Bojzagi”.

5. Pe f. 179 :

a) /sec. XVIII/

(cu litere cirilice)

„Evanghelița la toată cererea să să ce/tească/ la list 86”

6. Pe partea interioară a celei de a doua coperte :

a) 1793 mai 14

(cu litere cirilice)

„+ Să să știe că această sfîntă Evanghelie o au cumpăratu diacu Manea drept bani buni gata 390 în 7219 (...) mai 3 dni”

/... .. /

V) CATECHISMUS, Sîmbăta Mare, 1726

CATECHISMUS SAU ÎNVATATURA CREȘTINEASCA ÎN FOLOSULUI NIAMULUI RUSESCU DINU ȚARA OUNGUREASCA, în Sămbăta Mare, 1726.

„Bibliografia românească veche”, 190

a) Cota : C.R.V. 1015

196 + 7 f. nen.

(154 × 93)

Exemplar deteriorat, fără coperti.

Inscripții :

1. Pe f. 7^v nen. de la sfîrșit.

a) /sec. XVIII/

(cu cirilice)

„Acesta”, scris de-asupra anului sigil pe ceară roșie, iar sub sigil, câteva inițiale. Sigiliul deteriorat, nu se observă stema, iar inițialele (?) (sau cuvântul scris) abia vizibile.

VI) /CHIRIACODROMION/, /București, 1732/

/CHIRIACODROMION SAU E/VAN/GHELIA ÎNVATATOARE/, /București, 1732/
„Bibliografia românească veche”, II. 265

a) Cota : C.R.V. 1011

2—4 f. nen. + 1—133, 136—414 f. cu erori de foliere la f. 194/
195 (285 × 195)

Legătură în scoarțe de lemn, cu chiotori metalice: lipsă foaia de titlu; f. nr. 1 nen și 134—135.

Inscripții :

1. Pe fața interioară a primei coperti :

a) 1876

(cu litere latine)

„S-au legat prin Lupucz Butean Cantor gr. cath/olic/ în Șomcuta Mare”

2. Pe reversoul primei foi de protecție :

a) 1870

(cu litere latine în ortografia de tranziție a sec. XIX).

„Acestă carte de predici-canciuni- este a Beserecel G/reco/-C/atolice/ din Baia Mare. S-au legat a doua ora, în anul 1870 pentru 3 fl. v/alută/ a/ustriacă/ parochu protopopu de Baia Mare fiindu Teodoru Szábay și întâiulu profesoru a limbei românesce a Religiei în Gymnasiulu rom :/ano/ cat :/olic/ din Baia Mare”.

b) Sigiliul rotund de proprietate al Bibliotecii Gimnaziului românesc din Baia Mare: SIGIL.ECCL. G. C. N. BANYENSIS 1869. Sigiliul se află și pe filele 124^v. 138^v, 194(195^v).

3. Pe f. 1^r—4^r :

a) /secolul XVIII/

(cu litere cirilice)

„Această Carte Este /.../ Kumpărată pă sama Besericii Băii Mari — Luminăști și /.../”.

VII) TRIOD, București, 1746

TRIODION ADECA TREI CÂNTARI, București, 7255

„Bibliografia românească veche”, IV 93

a) Cota : C.R.V. 1008

2 f. nen. + 255 f. cu erori de foliere la f. 208(206, 211(209, 223(217, 295(9.
(340 × 220)

Legătură în scoarțe de lemn acoperite cu piele ornamentată, deteriorată. Urme de chiotori.

VIII) /APOSTOL/, /București, 1774/

/APOSTOL CU MILA LUI DUMNEZEU SFÂNTUL/, /București, 1774/

„Bibliografia românească veche” 384

a) Cota : C.R.V. 1012

178 f. cu erori de foliere la f. 33(34, 36(—37(39; 159
(129; 169(1960; +/2 f. ms. rom. sec. XVIII/
(204 × 190)

Exemplar deteriorat. Legătură deteriorată în scoarțe de lemn acoperite în piele deteriorată ornamentată. Urme de chiotori. Lipsă foaia de titlu.
Inscripții:

1. Pe prima față a primei foi de protecție:

- a) /sec. XVII/
(cu litere cirilice)
„O /amu/ cumpărat /eu/ Răreș/.../”
- b) /sec. XVIII/
(cu litere cirilice)
„Meletie /.../ Nicolae”

2. Pe versoul primei file de protecție:

- a) /1775/
(cu litere cirilice)
„/cum să știe că/ aceasta să o ști prea slăvit și laudat de sfinți părinți
și pravoslavnici creștini prea cuvioși cititori; mîna va putrezi iară cine va ceti
va pomeni. Eu amu scrisu Nicolae/ot/Pop, m.p. 77283”
- b) /sec. XVII/
(cu litere cirilice)
„Cine iaste nici călare nici pă jos
/Cine nice păcătos
Cel ce este om neom(?)
Cine șade în săcriu său /gătos/” ?
- c) /sec. XVIII/
(cu litere cirilice)
„Si amu scrisu eu Dascălul Nicula de la Pitești. Nițu Dascălul”.

3. Pe f. /26/’:

/sec. XVIII/
(cu litere cirilice)
„Acest Apostol l-am vîndut Pop Radul din Harteștii(?)
Kolomuzului” /Colun-Kolun, Sibiu, n.n./

IX) /OCTOIH/ /Rîmnic, 1776/

/OCTOIHU/, /Rîmnic, 1776/

„Bibliografia românească veche” 396

a) Cota: C.R.V. 1001

17—21, 24—137, 140—379 f. cu erori de foliere la f.
193(190, 195(194—256(255, 271(270, 273(270, 276(270, 277(270, 290
216×160

Exemplar deteriorat, cu coperti de carton și cotor în pinză. Lipsă foaia de titlu,
filele liminare și 1—16, 22—23, 138—139, 380—382.

Inscripții:

- 1. La f. 115’
(sec. XIX)
(cu litere latine)
„Cintărețu G. R. Andrei”.
- 2. Pe f. 149’ — 150’
(sec. XX)
(cu litere latine)
„Preotu Ioan Ioan Preotu Ioan Cintărețu Andrei”

X) /CAZANIE/, /Rîmnic, 1781/

/CAZANII CE CUPRIND ÎN SINE EVANGHELIILE TÎLCUITE ALE DUMINECILOR
DE PRESTE AN/ /Rîmnic, 1781/

Bibliografia românească veche, II, 445

a) Cota: C.R.V. 1002

/15—18—310 f. cu erori de foliere la f. 21 /20, 35/33, 210/215 :
(295 × 210)

Exemplar deteriorat, lipsă foaia de titlu, f. 1—14 numerotate.

Filele 15—18 deteriorate. Fără coperți.

Inscripții:

1. Inscripția începe pe filele lipsă de la început și continuă pe f. 20^r

a) /1791 iunie, 24/
(cu cirilice)

(f. 20^r: „Besearăcă”; f. 30—45: „ca să cetească totdeauna și eu popa Iosifu să fiu pomenitu ca oricare dinu preoți: /iară cei ce nu mă vor pomeni și din clerici să fie /?/ blagosloviți și erețiți de dumnezeu și de mine păcătos/ul/ /Luna lui iunie, 24 la vllata 1791. Eu popa Iosifu I Drăghiciu adevăresc”.

2. De la f. 37^r—39^r

/secolul XX/
(cu cirilice)

/text indescifrabil/. La f. 38: „cu blagoslovenia Mitropolii”.

3. La f. 45^r

/secolul XVIII/
(cu cirilice)

„Adică eu/? Sefir sau Sanfir?/”

4. La f. 46^r—47^r, 54^r

a) 1792, iunie, 24
(cu litere cirilice de tranziție)

„Am înțeles eu întru această vorbire a sfîntului părinte Iosifu /.../ că au datu pe această Căzanie lei 12 pă 20 și la acești bani au ajutat și persónile titore cîte un leu, adică boierul Stefan Paharnicul /I/ au dat un leu, un/ul/ D/umnealor/ boieri /./ Zamfirache și Petrache au datu cîte un leu și preotulu Iosifu lei 10 și este cumpărată la anu 1792 iunie în 24”

5. La f. 81^v — 82^r

/secolul XIX/

(cu litere latine)

„Cazania la Duminica sfinților părinți. Gheorghe Radu cîntăreți.
// Gheorghe Radu Cîntăreți//.

6. La f. 88^r

/secolul XIX/

(cu litere latine)

„Ca danie la 2 ziarăși la Dumineca Rusaliilor” G. G. Radu // G. G. Radu//
/secolul XIX/

7. La f. 94^r—95^r

/secolul XIX/

(cu litere latine)

„Ca danie la Dumineca tuturilor sfîntelor. Rădulescu Gheorghe. Am spus-o eu sub semnatulu cîntăreții G. G. Radu”.

8. La f. 96^r
/secolul XX/
(cu litere latine)
„Gh. Gheorghe. G. G. Rădulescu”.
9. La f. 98^r
/secolul XX/
(cu litere latine)
„Sub Semnatul amu fostu și suntu Cîntărețu /dinu/ 1868 și pînă acumu. G. G. Radu”.
10. La f. 117^a
a) /1847, martie 13/
(cu litere cirilice de tranziție)
„Această carte amu cu/mpărat/u eu mai în tăiu în Biserică eu suptu Iscălitulu Manoilu Limolanu, 1747, Martie 13”.
11. La f. 135^r—148^r
/secolul XX/
(cu litere cirilice)
„Această cazanie o /anu/ re/sc/u/m/peratu eu popa Iosifu de la protopopu Ioan de la Văleni întie /plibicire? sic/ /plebiscire/ și din ceștie /chestiune?/ cu boierul /.../ /.../ și logofătul Petriche /Petrache?/ și bini (sic) cel /.../ /.../ eu popa Iosifu /.../ ști și care preoți or pune mîna pe]dînsa_să mă pomîneasă, tot nîlamul acesta”.

XI) MOLITVENIC, Rîmnic, 1782

M/O/LITVEANICU, Rîmnic, 7209

„Bibliografia românească veche”. 453

- a) Cota: C.R.V. 1003
4 f. nen. + 359 f. cu erori de foliere la f. 143(144; 152 (150).
(213 × 150)
Exemplar deteriorat. Legătură recentă în carton și cotor acoperit cu piele ornamentată.
Urme de chiotori metalice.
Inscripții:

1. Pe reversoul primei file de protecție:
/sec. XIX/
(cu litere latine)
„Bucuru Margaeu. Mai tôte dîlele am fostu Eu Parohulu dinu Dubuseru”(?)
2. Pe reversoul celei de a doua file de protecție de la începutul cărții:

- a) 1892, noiembrie 28
(cu litere latine)
„Muguru în 28 noieembrie 892 /Batăr ave v.a. Maria N .../”
1. la Maria G. Botla	2 f. v.a.
3. la fie-său Stan	27 f. v.a.
în fatia Mostarau (sic)curtia	
4 Safta B. Morari	2 f. v.a.
5 George Simionu	2 f. × 20

fl. 56 × 20

- Mar G. Bota fotie
- × Stan Coltic fot
- × Paraschiva Nistoru fotie

3. Pe reversoul primei file de protecție de la sfârșitul cărții:

/sec. XIX/

(cu litere latine)

„Doamne /Dumn/ezeule /.../ ai făcutu Ceru. Nicolae Runcian, Paroh/, /sec. XIX/.

XII) BIBLIA, tradusă de Samuil Micu, Blaj, 1795

BIBLIA ADECA DUMNEZEEASCA SCRIPTURA A LEGII VECHI SI A CRII NOAO, în Blaj, 1795.

„Bibliografia românească veche”, 595

a) Cota: C.R.V. 1013

10 f. nen. + 1—128. 131 (de două ori) — 133 (de două ori) — 134 137—140, 495—894 p. (I) + 250 p. (II) cu erori de paginare la p. 225(256 și 137(133 (I) și la p. 136 (132—246(250(II).

Exemplar deteriorat. Legătură în scoarțe de carton, acoperite cu piele ornamentată deteriorată. Lipsă f. 129—130. 135—136, 491—494 (I).

(375 × 250)

Inscripții:

1. Pe foaia de titlu:

a) /sec. XIX/

(cu litere latine)

„Auctor hujus libri est Demetrius Cichindeal Budók sacerdos pr. ritus cath.”

2. La p. 1 (I):

a) 1809, iulie 30

(cu litere cirilice)

„Această sfântă carte anumită Biblie s-au cumpărat de cucernica fiică Blas Irina cu leguitul său soț anume Tămaș Gheorghie întru veșnica Pomenire lor. și a Răpăusatului Blas Petru soțul ei cel dintâle d/r/ipt (10) 39 de zloti pă sama sfintii Biserici de Nadiu Kulduș și cine de aice oar în străina să fie Afurisit iară Cinstitu Preot care ova folosi, această sf(intă) Biblie să fie datoriu a Ruga pre Milostivul D/u/mnezeu pi(n)tru Ertare păcatelor celor ce oau Kumpărat și a păstrătorilor lor și pentru tot Niamul. Cumpărată prin sârguința me Joan Kuk ca Administrator de Culea în anul 1809 die 30 Iulii”

XII) BOBB IOAN: CARTE DE ÎNVĂȚĂTURI CREȘTINEȘTI, Blaj, 1805

BOBB IOAN: CARTE DE ÎNVĂȚĂTURI CREȘTINEȘTI, Blaj, 1805

„Bibliografia românească veche”, 677

a) Cota: C.R.V. 1005

4 f. nen. + 450 p.

Exemplar deteriorat. Lipsă foile de la 451 până la sfârșit, lipsă copertile.

Inscripții:

1. Pe foaia de titlu:

a) /sec. XX/

(cu litere latine)

(pe o etichetă mică de foaie de hîrtie)

„/Papp/”

XIV) MOLITVENIC, București, 1819

M/O/LITVEANIC BOGAT, București, 1819

„Bibliografia românească veche”, 1041

a) Cota: C.R.V. 1014

6 f. nen. + /361/f.

(201 × 160)

Exemplar deteriorat. Legătură în piele ornamentată; urme de chiotori.
Inscripții:

1. Pe partea interioară a primei coperti:

a) 1935, iulie 18
(cu litere latine)

„Această carte o au răpărat de Teodor Marchiș din comuna Supurul de Jos județul Sălaj. 1935, Iulie, 18, joi”

2. Pe reversoul primei foi de protecție:

a) 1852, iulie, 18
(cu litere cirilice de tranziție)

„Acestu Sfintu Dumnezăescu Molitvenicu este al meu sub iscălitură cumpărat de mine în prețul de 18 și să nu îndrăznească nimenea ca să fie stăpînu pe dînsu afară de copiii mici căci va cădea în mare și gré osîndă. 1852 Iulie 18. Preotul Dimitrie Crîstea”

3. Pe versoul primei foi de protecție de la început. /1935/
(cu litere latine)

„Acest Molitvelnic e a lui Marchiș Teodor Samoilă”.

4. Pe f. a doua nenumărată, se află o stampilă cu elementele REGATUL ROMÂNIEI PAROHIA BISERICII DIN /GHERLA/? /.../”

5. Pe versoul filei a 5-a nenumărată:

a) /sec. XVIII/
(cu litere cirilice)

„Acestu Molitvenicu/.../ 1-a cumpăratu A/.../ și cu Nicolai /dascălul ?/.

6. La f. 26^r—29^v:

a) 1824
(cu litere chirilice)

„Acestu Molitvelnicu eu lamu cupăratu eu Pop Ionu și cu mularea mé cu 14 (?) /.../ pentru întru pomîniri cătu o/.../ și copi(i) să fie pomînit cătu o trăi.
Vleatu 1824 /Di/ 25”

7. Pe reversul filei de protecție de la sfîrșit:

a) 1935, iulie, 16

„Aceasta Carte răpărată 1935 luna VII ziua 16. Teodor Marchiș din Comuna Supurul de /Jos/ //Supurul de jos// Județul Sălaj. Transilvania Brăila”.

XV) CARTE FOLOSITOARE DE SUFLET, București, 1827

CARTE FOLOSITOARE DE SUFLET DESPARȚITA ÎN TREI PARȚI, în București, 1827

„Bibliografia românească veche”, 1302

a) Cota : C.R.V. 1004

3 f. nen. + 91/—96—102/f.
(220 × 176)

Legătură în carton și cotor de piele. Exemplar deteriorat.

Partea de jos a filei 72 lipsă.

Inscripții :

1. Pe reversul primei foi de protecție :

a) 1882, martie 2

(cu litere latine)

„Poseore Preotul Iacob Constantinescu 1882 Martie 2”

2. Pe f. 102 :

a) 1888 februarie 1

(cu litere latine)

„Manole Marin Ungureanu s-a în Mormintat la anul 1888 genarie 1”.

b) Pe reversul foi de protecție de la sfârșitul cărții
(1875—1865)

(cu litere latine, cu alfabet de tranziție)

„s-a născut Iacobi femfroarie 13

s-a născut Ileana fembruarie 22

anu 1875 amîndoi lunateci”

Sava s-a născut la martie 1 1868

s-a născut Gig luna martie 15

anul 1872 amîndoi lunateci

anul 1878 sa născut Marlea genare 23 și s-a botezat (+) la 29 :

s-a născut Sava la Martie 1868; la 1883 s-a

născut Lisabeta Mai 8 lunatică su (sic) Ioan Ioan

s-a născut la anul 1865 Mai 7”.

**OLD ROUMANIAN PRINTS OF THE BAIA MARE REGION
RECENTLY ACQUIRED FOR THE COLLECTIONS OF THE LIBRARY
OF THE ACADEMY OF THE ROMANIAN S.R. — CLUJ-NAPOCA BRANCH**

(S u m m a r y)

The paper describes 15 old Roumanian books recently acquired for the special collections of the Library of the Academy of the R.S.R. — Cluj-Napoca Branch, and which are provenient from the Baia Mare district, ancient cradle of Roumanian culture in Maramureș Country.

Information offered by the holographic inscriptions found on the copies described here show that the books belonged tho the Roumanian intelligentsia and outstanding figures of the Roumanian culture. Thus, ont the book CRV 1010, *Carte Românească de învățătură* by Varlaam (Iași, 1643), mention is made of its having been in the possession of Vasile, Voivode of Moldavia (maybe Vasile Lupu, Prince of Moldavia, patron of the work *Pravila de la Iași*, 1646?); on the book CRV 1013, the *Bible of Blaj* (1795) the note was found „Auctor libri hujus Demetrius Cichindeal”: he was the founder of the Roumanian school at Arad. On the same copy there is a signature of Ștefan Paharnicul, a Walachian by origin, and another signature of the Transylvanian Buteanu, a Roumanian intellectual from the Bistrița area, who in spite of hostile circumstances preserved not only his name but also the ideals of his ancestors. For these another Buteanu, this time Ion, suffered martyrdom at Iosaș-Criș in 1849.

www.muzeuzalau.ro / www.cimec.ro

The facts prove that a part of these books printed in Walachia (at Snagov, Rîmnic and Bucharest) in the times of Antim Ivireanul and Constantin Brîncoveanu, and in Moldavia (at Iași) in the days of Varlaam and Vasile Lupu were brought to the Baia Mare region by peasants and the intelligentsia of the villages, an eloquent proof of the uninterrupted relationships between the people of Maramureș and those on the other side of the Carpathians. It is another proof of the continuity of the Roumanian people in the Carpatho-Danubian space in which Roumanian spirituality and the Daco-Romanian inprint of the Roumanian humanism have developed during the 2050 years of existence.